

da çıktığı bir yolculuktan sonra kayboldu ve bir daha kendisinden haber alınamadı. İbn Âişe'nin tahsil için Bağdat'a gittiği, 219 (834) yılında orada hadis dersleri verdiği kaydedilmektedir.

İbn Âişe babasından, Hammâd b. Seleme, Cüveyriye b. Esmâ, Ebû Avâne el-Vâsıtî, Süfyan b. Uyeyne, İbnü'l-Mübârek, Vüheyb b. Hâlid gibi âlimlerden hadis dinlemiş; kendisinden de Ebû Bekir el-Esremî, İbn Menî', Ebû Dâvûd es-Sicistânî, Ebû Hâtim er-Râzî, Ebû Zür'a er-Râzî, Ya'kûb b. Şeybe, İbrâhim el-Harbî, İbn Ebû'd-Dünyâ ve Ahmed b. Hanbel gibi tanınmış kişiler hadis rivayet etmişlerdir.

Aynı zamanda dil âlimi olan İbn Âişe eyâmü'l-Arab'ı iyi bilirdi ve nesep ilminde otorite sayılırdı. İbrâhim el-Harbî'ye göre hadis alanında Yahyâ b. Maîn, Ahmed b. Hanbel ve İshak b. Râhûye'den üstündü. Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvûd, Ebû Hâtim er-Râzî ve İbn Hibbân'ın hadis rivayetinde "sadûk" ve "sika" terimleriyle değerlendirdikleri İbn Âişe'nin rivayetleri Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'i ile Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî'nin *es-Sünen*'lerinde yer almıştır.

İbn Âişe, soylu bir aileye mensup olmasına rağmen bundan söz etmeyecek kadar mütevazi idi. Basra'nın en cömert insanı kabul edilirdi. Hatta cömertliği yüzünden muhtaç duruma düştüğü söylenir. Güzel ve fasih konuşan, hikmetli sözler söyleyen İbn Âişe, üstün ahlâkı ve meziyetleri sebebiyle halktan ve idarecilerden itibar görmüş, Hârûnürreşîd onu huzuruna kabul ederek takdir hislerini bildirmişti (Hatîb, X, 315).

Bazı âlimler gibi İbn Âişe de Kaderiyye mezhebine mensup olmakla itham edilmiş, ancak muhaddisler bunun doğru olmadığını belirtmişlerdir. Kur'an'ın mahlûk olduğu görüşünü kabul etmediği için Ahmed b. Hanbel'e düşmanlık besleyen ve onun öldürülmesini isteyen Ahmed b. Ebû Duâd'a yakınlığı göz önünde bulundurularak böyle bir ithama mâruz kaldığı düşünülebilir. Nitekim Basra Kadısı İsâ b. Ebân'ın görevine son vermesi için Bağdat'a, İbn Ebû Duâd'ın yanına gittiği, bunun üzerine İbn Ebû Duâd'ın İsâ b. Ebân'ın azledilmesini emrettiği, fakat İbn Ebû Duâd'ın oğlu Ebû'l-Velîd'in ricası üzerine daha sonra bu kararından vazgeçtiği bilinmektedir. İbn Âişe 17 Ramazan 228'de (19 Haziran 843) Basra'da vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 301; Halîfe b. Hayyât, *et-Tabakât* (Zekkâr), II, 578; a.mlf., *et-Târîh* (Ömerî), s. 479; Buhârî, *et-Târîhü'l-kebir*, V, 400; a.mlf., *et-Târîhü's-şagîr*, II, 357; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 523, 598; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 335; İbn Hibbân, *es-Şikâat*, VIII, 405; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 140; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, X, 314-318; Sem'ânî, *el-Ensâb*, IX, 106-107; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, II, 368-369; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XIX, 147-152; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, X, 564-567; a.mlf., *el-İber*, I, 316; a.mlf., *el-Kâşif*, II, 204; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, VII, 45-46; a.mlf., *Takrîbü't-Tehzîb*, I, 538; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 64; Ziriklî, *el-A'lâm*, IV, 352-353; Ch. Pellat, "İbn 'A'îsha", *El²* (İng.), III, 698.

HASAN ELİK

İBN ÂİZ

(ابن عائد)

Ebû Abdillâh (Ebû Ahmed) Muhammed b. Âiz b. Ahmed el-Kâtib el-Kureşî ed-Dimaşkî (ö. 233/847)

Siyer ve megâzî âlimi.

150 (767) yılında muhtemelen Dimaşk'ta doğdu. Dedesinin adı Abdurrahman, Ubeydullah ve Saîd olarak da kaydedilmektedir. Abbâsî Halifesi Me'mûn zamanında (813-817) Gûta (Dimaşk) Dîvânü'l-harâc kâtipliği yapan İbn Âiz güvenilir bir âlim, hadis hâfızı, Mu'tezile mezhebine mensup (Kaderî) müttaki bir zat olarak bilinmektedir. İsmâil b. Ayyâş, Velîd b. Müslim, Yahyâ b. Hamza el-Hadramî, At-tâf b. Hâlid, Heyse b. Humeyd, Velîd b. Muhammed el-Muvakkarî, Süveyd b. Abdülazîz, Abdurrahman b. Mağrâ ve Vâkidî gibi âlimlerden hadis rivayet etmiş; kendisinden de Ahmed b. İbrâhim el-Büsrî, Ahmed b. Ebû'l-Havârî, Ca'fer b. Muhammed el-Firyâbî, Abdurrahman b. Abdüssamed es-Sülemî, Ebû'l-Ahves el-Ukberî, Ya'kûb el-Fesevî, Yezîd b. Abdüssamed ve Ebû Zür'a Abdurrahman b. Amr ed-Dimaşkî rivayette bulunmuşlardır. İbn Âiz 25 Rebîülâhîr 233 (8 Aralık 847) tarihinde Dimaşk'ta vefat etti. Süyûtî ise onun Beyhak'ta öldüğünü kaydeder (*Tabakâtü'l-huffâz*, s. 206). Ayrıca 232 (846) veya 234 yılında öldüğü de rivayet edilmektedir.

Eserleri. 1. *el-Megâzî*. İbn Seyyidünâs *'Uyûnü'l-eşer*'i yazarken günümüze ulaşmayan bu eseri başlıca kaynak olarak kullanmış ve kitabın bir kısmını Ebû'l-Kâsım Hızır b. Ebû'l-Hüseyn el-Ezdî ed-Dimaşkî'ye okuyup tamamını rivayet konusunda kendisinden icâzet almıştır (*'Uyûnü'l-eşer*, II, 344). 2. *el-Fütûh*. Müellifin dönemine kadar yapılmış olan fetihler

hakkındadır. 3. *eş-Şavâ'if*. Yaz aylarında yapılan seferlerle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Son iki eseri Zehebî *el-Fütûh ve ş-şavâ'if* adıyla bir kitap olarak kaydeder (*A'lâmü'n-nübelâ'*, XI, 106). 4. *Siyer*. Hz. Peygamber'in hayatının tamamından bahsetmesi sebebiyle *el-Megâzî*'den ayrı bir eser olmalıdır. İbn Âiz'in bunlardan başka bazı eserlerinin bulunduğu kaynaklarda zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA:

Buhârî, *et-Târîhü'l-kebir*, I, 207; Ebû Zür'a ed-Dimaşkî, *Târîh* (nşr. Şükrullah b. Ni'metullah el-Kücânî), Dimaşk 1980, s. 288-289; İbn Hibbân, *es-Şikâat*, IX, 75; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, XV, 486-489; İbn Seyyidünâs, *'Uyûnü'l-eşer*, II, 344; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXV, 427-429; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XI, 104-107; a.mlf., *el-İber*, I, 326; Safedî, *el-Vâfi*, III, 181; İbn Tağrîberdî, *en-Nücûmü'z-zâhire*, I, 265; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Ömer), s. 206; İbnü'l-İmâd, *Şezerât* (Arnaût), III, 154; Sezgin, *GAS* (Ar.), I/2, s. 114-115; F. Rosenthal, "İbn Â'îdh", *El²* (İng.), III, 698.

ADİL BEBEK

İBN AKİL, Bahâeddin

(بهاء الدين ابن عقيل)

Ebû Muhammed Bahâüddîn Abdullâh b. Abdîrrahmân b. Abdillâh b. Akil el-Hemedânî (ö. 769/1367)

İbn Mâlik et-Tâî'nin *el-Elfiyye*'sine yazdığı şerhle tanınan dil ve fıkıh âlimi.

698'de (1299) Halep yakınındaki Bâlis kasabasında dünyaya geldi. Kahire'de doğduğu da rivayet edilir. 694 (1294) veya 700 (1301) yıllarında doğduğunu kaydeden kaynaklar da vardır. Soyu Hz. Peygamber'in amcazadesi Akil b. Ebû Tâlib'e dayandığından İbn Akil künyesiyle tanınır. Mısırî, Bâlisî ve Halebî nisbelerinin yanı sıra ataları arasında Hemedan ve Âmid'de (Diyarbakir) oturanlar bulunduğundan Hemedânî ve Âmidî nisbeleriyle de anılır.

İlk tahsilini tamamladıktan sonra öğrenimini ilerletmek amacıyla Kahire'ye giden İbn Akil burada on iki yıl süreyle Ebû Hayyân el-Endelüsî'nin derslerini devam ettirdi. Ondan İbn Mâlik'in *et-Teshîl*'i ile Sîbeveyhi'nin *el-Kitâb*'ını okudu. Daha sonra Alâeddin Konevî'den Arap dili ve edebiyatı, tefsir, kelâm, mantık, fıkıh, hilâf ve usul, Hatîb el-Kazvîni'den belâgat, Taqıyyüddin İbnü's-Sâiğ'den kıraat dersleri aldı. Vezîre İakabyyla tanınan Sittülvzerâ, Bedreddin İbn Cemâa, Şerefeddin İbnü's-Sâbûnî, Zeyneddin el-Kettânî, Hasan b. Ömer el-Kürdî gibi âlimler de hocaları arasında yer almaktadır.